

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060103

DOM
2023-09-27
Stockholm

Mål nr
M 6003-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-04-26 i mål nr M 3138-21, se bilaga A

PARTER

Klagande

A.K

Ombud: Advokat J.M

Motpart

1. Länsstyrelsen i Hallands län

2. F.A

3. P.L

4. L.N

Ombud för 2–4: Advokat M.L

SAKEN

Tillstånd till anläggning för djurhållning och biogasproduktion på fastigheten A i Laholms kommun

Dok.Id 1949084

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Hallands län, miljöprövningsdelegationen, beslut den 13 oktober 2020 (ärende dnr 551-6939-2019) att ge tillstånd till anläggning för djurhållning med biogasproduktion på fastigheten A i Laholms kommun med endast följande ändringar.

a. Villkoren 8, 13 och 19 ändras till följande lydelse.

8. Lagring av flytande organiska gödselmedel ska ske i behållare med tak och hämtbrunnen ska vara försedd med tratt som möjliggör tömning av brunnen utan att taket öppnas. För befintliga behållare gäller villkoret fr.o.m. sex månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

13. I nya stall och i befintliga stall som är förberedda för gödselkyllning ska gödselkyllning ske. Lermineral ska tillsättas i stallgödseln.

19. Sökanden ska upprätta förslag till kontrollprogram, vilket ska inges till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter att tillståndet har tagits i anspråk. I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.

b. Villkor 14 upphävs.

c. Delegationen D2 ändras till följande lydelse.

D2. Åtgärder för att minimera lukt utöver det som regleras i villkor 13.

2. Mark- och miljööverdomstolen avslår övriga yrkanden.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A.K (tidigare Nya Skottorps Gris, 934009-8541) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa miljöprövningsdelegationens beslut med den ändringen att villkor 14 och delegation D2 ska upphävas och villkoren 8, 13 och 19 ska ändras enligt följande.

Villkor 8

Lagring av flytande organiska gödselmedel ska i nya behållare ske med tak. Hämtbrunnen ska vara försedd med tratt som möjliggör tömning av brunnen utan att taket öppnas. Befintliga behållare omfattas inte av villkoret.

Villkor 13

Nya stall ska vara försedda med gödselkylning. Lermineral ska tillsättas i stallgödseln.

Villkor 19

Sökanden ska upprätta förslag till kontrollprogram, vilket ska inges till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter att tillståndet har tagits i anspråk. I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.

Länsstyrelsen i Hallands län har medgett att miljöprövningsdelegationens tillståndsbeslut fastställs, motsatt sig att villkor 14 och delegation D2 upphävs samt medgett att villkor 8, 13 och 19 ändras enligt följande.

Villkor 8

Villkoret kan ändras så att samtliga brunnar ska vara försedda med tak men att endast hämtbrunnen behöver förses med en s.k. tratt.

Villkor 13

Villkoret kan ändras till följande lydelse: Samtliga stall ska vara försedda med gödselkylning och lermineral ska tillsättas i stallgödseln. Befintliga stall som saknar gödselkylning behöver inte förses med sådan kylning.

Villkor 19

Villkoret kan ändras så att kravet på periodiska besiktningar vart tredje år tas bort.

F.A, P.L och L.N (F.A m.fl.) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom och vidhållit sin talan i mark- och miljödomstolen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A.K har anfört bl.a. följande.

Mark- och miljödomstolen har vid sin tidigare prövning av samma ansökan kommit fram till att verksamheten omfattas av undantaget från tillståndsplikt avseende vatten-täkt för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning i 11 kap. 11 § miljöbalken (se Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom den 1 oktober 2019 i mål nr M 2754-18). I den nu överklagade domen kommer mark- och miljödomstolen i strid med sitt tidigare ställningstagande, praxis och förarbetsuttalanden fram till att uttaget av grundvatten inte omfattas av undantaget och därför kräver tillstånd. När det gäller 3 kap. 4 § miljöbalken avseende ianspråktagande av brukningsvärd jordbruksmark slog mark- och miljödomstolen i det tidigare avgörandet även fast att den livsmedelsproduktion som avses med verksamheten är ett väsentligt samhällsintresse och att den aktuella produktionen inte på ett mer tekniska och funktionellt lämpligt eller ekonomiskt rimligt sätt kan genomföras genom att annan mark tas i anspråk (se ovan nämnda dom i mål nr M 2754-18). Det vidhålls att den sökta verksamheten inte strider mot 3 kap. 4 § miljöbalken och att någon tillståndsplikt inte föreligger för vattenuttaget.

Både miljöprövningsdelegationen och mark- och miljödomstolen har godtagit miljökonsekvensbeskrivningen. Kompletterande utredningar har gjorts avseende bl.a. metan- och ammoniakavgång, transporter, buller, kostnadsberäkningar och lokaliseringsfrågan. Miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken. Den sökta verksamheten uppfyller även i övrigt kraven för tillstånd i miljöbalken. När det gäller överklagade villkor m.m. har följande anförts.

Villkor 8

I de nya brunnarna kommer all lagring av flytande gödsel ske under tak och befintliga brunnar kommer även framgent ha stabilt svämtäcke. All gödsel från respektive brunn kommer att pumpas till den s.k. hämtbrunnen. Med hänsyn till att hämtning endast sker från hämtbrunnen är det bara den som behöver ha tratt. Endast nya brunnar bör omfattas av kravet på tak och endast hämtbrunnen bör förses med tratt.

Villkor 13

Det är i målet delvis fråga om ett ändringstillstånd. Det går inte att installera kylning under pågående produktion eftersom det skulle innebära ett avsevärt produktionsstopp. Villkoret bör därför justeras så att det endast avser nya stall och eventuellt stall 11 som redan har kylning.

Villkor 14

Rening av frånluft med filter är orimligt dyrt i förhållande till miljönyttan. Med de försiktighetsmått och åtaganden sökande vidtar klarar verksamheten industriutsläppsdirektivets BAT-AEL (BAT 30) med mycket god marginal. Ytterligare krav är inte motiverat. Villkoret är dessutom mycket otydligt och tillsyn närmast omöjlig att genomföra.

Gränsvärde för ammoniakavgång enligt BAT-AEL för den utökade verksamheten är 73 995 kg NH₃ år. Ammoniakavgången från den planerade verksamheten utan reducerande åtgärder blir 33 687 kg NH₃/år. Med kylning av gödselrännor och tillsats av lermineral blir ammoniakavgången 21 720 kg NH₃/år, vilket omräknat till kväveutsläpp blir 17 887 kg N/år. Hälften av ammoniakavgången bedöms falla ner inom en radie om 5 km från gården. Ökningen av ammoniaknedfall efter den ansökta utökningen skulle bli 0,7 kg N/ha och år inom det området. Beräkningen av nedfallet baseras på en lågt räknad effekt av de åtgärder som ska vidtas i form av kylning och tillsats av lermineral för att inte överdriva minskningen i ammoniakavgång. Det betyder att åtgärderna kan ha en högre effekt än beräknat och att ammoniakavgången från anläggningen och nedfallet i så fall blir lägre än redovisat. Omgivningen består av åkermark som tillförs 60–200 kg N/ha genom gödsling. Kväveläcketaget från åkermark

ken påverkas inte av att det faller ned 0,7 kg extra N/ha och år på marken. Bakgrunds-
nedfallet i Laholms kommun är 9,4 kg N/ha och år för all mark (8,1 kg N/ha och år för
öppen mark).

Kostnaden för investering i luftrening uppgår till cirka 8 Mkr. Vinsten per levererad
gris uppgår till 37 kr. Kostnaden för investering i luftrening uppgår till drygt 30 kr per
producerad gris. Vid beräkningen har den högsta effekten använts för att inte överdriva
kostnaden per kg sparad kväve. Det betyder att om filtren inte lyckas komma upp i den
reningseffekt som tillverkarna anger så är kostnaden per kg sparad kväve högre än den
redovisade. Vid beräkningen har hänsyn inte heller tagits till bl.a. dagens ränteläge och
kronans försvagning.

Tio år är en rimlig avskrivningstid då det handlar om en teknisk installation. Det är
dessutom en ganska ny och obeprövad teknik. En leverantör har redan gått i konkurs
och det kan hända mycket med utvecklingen av filtren. Att ligga med en lång avskriv-
ningstid om det blir svårt att underhålla eller driva filtren är mycket riskabelt.

Mot den bakgrunden är det varken miljömässigt motiverat eller ekonomiskt rimligt att
ställa krav på luftrening.

Villkor 19

Det saknas skäl att föreskriva periodiska besiktningar då det som åsyftas lämpligare
uppnås inom ramen för tillsynen.

Delegation D2

Delegationen är motiverad med ett önskemål om att hantera luktemissioner utöver det
som följer av villkor 13 och 14. Luktemissioner regleras dock inte i nämnda villkor.
Delegationen innebär ytterligare möjligheter att villkora och begränsa verksamheten.
Frågan om rening av frånluft är så central och kostsam att det inte är lämpligt med
delegation.

När det gäller de av F.A m.fl. framställda yrkanden om kompletterande villkor har följande anförts.

Det är ett åtagande att utföra transport med täta behållare och det saknas därför skäl att föreskriva det som villkor. Detsamma gäller asfaltering av vägen som också omfattas av åtagande. Eftersom vägen ska asfalteras kommer inte heller olägenheter till följd av damm uppkomma. Transport med traktor sker i ytterst liten skala och ingår i den bulleruträkning som genomförts och begränsningsvärdena innehålls. Skäl att begränsa transporterna till lastbil saknas. Det saknas även skäl att begränsa antalet transporter respektive tunga transporter. Begränsningsvärdena innehålls med den planerade verksamheten och det skulle vara svårt att genomföra tillsyn i det avseendet. Att begränsa hastigheten är Trafikverkets ansvarsområde och ligger utanför hans kontroll. Han har åtagit sig att prata med transportörerna om att begränsa hastigheten. De egna djurtransporterna sker med traktor som har en fartbegränsning på 30 km/h. Att installera tekniken Farm Air Clean är varken miljömässigt motiverat eller ekonomiskt rimligt. Krav på spaltgolv följer BAT-slutsatserna och något ytterligare krav är inte motiverat. Halmströ är en för snäv produktbegränsning. Strö tillförs grisboxar enligt djurskyddslagen och bestämmelser kopplade till den.

Utöver de frågor som omfattas av uttryckliga villkor har följande åtaganden gjorts som omfattas av det allmänna villkoret.

- analysera rötresten med avseende på kväve, fosfor och kalium minst en gång per år,
- årligen genomföra en metanläckagesökning för att upptäcka och åtgärda metanläckage på biogasanläggningen,
- föra journal över tillförda substrat till biogasanläggningen,
- om den egna biogasanläggningen inte byggs ut röta gödsel i någon extern anläggning,
- förse den gödselbrunn som rötrest kommer att hämtas från med elektriska, fasta omrörare och en tratt i taket som gör det möjligt att röra om och suga upp rötrest utan att öppna taket,
- vid de nybyggda gödselbrunnarna på C installera inspektionsbrunnar för att kunna övervaka att inget läckage av gödsel sker,

- utreda möjligheten att pumpa gödsel från stall till en satellitbrunn,
- transportera rötrest från gården i slutna tankar, antingen med lastbil eller traktor och flytgödseltunna,
- transportera gödsel huvudsakligen med lastbil till väg B,
- transportera gödsel under dagtid,
- tala med sina transportörer och be dem köra i max 30 km/h förbi grannen,
- iordningsställa en mötesplats i allén från väg B,
- asfaltera infartsvägen från väg B på den sträcka som går genom A,
- anlägga en jordvall med buskar på eller en plantering med träd väster om de nya slaktsvinsstallarna, samt
- skrota fastbränslepannan och använda gas för uppvärmning.

Länsstyrelsen har hänvisat till sitt yttrande till mark- och miljödomstolen av vilket framgår bl.a. följande.

Villkor 8

Enligt praxis utgör tak på gödselbrunnar vid grisanläggningar bästa möjliga teknik för att minimera utsläpp av ammoniak och kostnaderna är rimliga. Tak innebär också att mindre lukt avges till omgivningen. Dock behöver endast hämtbrunnen vara försedd med tratt som möjliggör tömning av brunn utan att taket öppnas.

Villkor 13

Av ansökan framgår att vissa befintliga stall har kylning av gödsel medan andra inte har det. Kravet på att installera kylslingor behöver endast omfatta nya stall. Villkoret bör formuleras så att det även är ett krav att de kylslingor som finns i befintliga stall ska användas.

Villkor 14

Den beräkning som har redovisats om ammoniaknedfallet är bristfällig, även om det är svårt att göra korrekta beräkningar för en enskild verksamhetsutövare. Det är dock självklart att nedfallet av ammoniak inte sker jämt inom en cirkel kring anläggningen, i vart fall om hänsyn tas till vindförhållandena på platsen.

A.K anger att man med kylslingor får en vinst i det kväve som finns kvar i stallgödseln. En sådan vinst fås även vid rening av frånluften men det redovisas inte. Reningen av ammoniak minskar även lukt, vilket innebär att reningen minimerar flera miljöeffekter. Det går därför att fördela kostnaden på både rening av ammoniak och minskad lukt.

A.K anser vidare att rening av frånluften inte kan betraktas som bästa möjliga teknik bara för att en pionjär installerar sådan rening. Rening av frånluft är visserligen inte vanligt förekommande i Sverige men det finns i vart fall en anläggning med rening och en annan är under projektering. Båda omfattar cirka 5 000 platser för slaktgrisar.

I miljöprövningsdelegationens beslut redogörs för hur verksamhetens utsläpp förhåller sig till förhållandena på platsen, fastställda BAT-AEL, vad som kan anses vara bästa möjliga teknik enligt de allmänna hänsynsreglerna samt om kostnaderna för att kräva rening av frånluften är rimliga. Det är orimligt att jämföra vad som kan utgöra bästa tillgängliga teknik för Europas sämsta anläggningar med en ny anläggning så som den nu aktuella. Den planerade anläggningen är bland de största i Sverige och den kommer att placeras i ett område som är högt belastat med bl.a. nedfall av kväve. Nya anläggningar bör inte släppa ut mer ammoniak än vad som framgår av de lägsta mängderna i de intervall som framgår av tabell 2 i BAT-AEL (BAT 30). Det innebär att det med användande av bästa tillgängliga teknik är möjligt att begränsa utsläppen av ammoniak från stallen till ungefär 1 500 kg/år. Miljöprövningsdelegationen har gjort en lämplig avvägning av vad som är tekniskt möjligt, miljömässigt motiverat och ekonomiskt rimligt samt vad som är bästa tillgängliga och möjliga teknik.

Villkor 19

Verksamheten är en industriutsläppsverksamhet och krav på tillsynsfrekvens är reglerad i miljötillsynsförordningen. Det finns därför inte skäl att reglera periodiska besiktningar och deras eventuella frekvens i villkor utan det sker lämpligen inom ramen för den ordinarie tillsynen och egenkontrollen.

Delegation D2

Syftet med villkor 14 är i första hand att minimera utsläpp av ammoniak till luft. Genom att minimera dessa utsläpp kommer även mindre lukt att spridas till omgivningen. Av yttranden som kommit in i tillståndsprövningen och närboendes överklagan framgår att lukt är något som upplevs störande. Länsstyrelsen bedömer att rening av ammoniak även reducerar lukt i tillräcklig omfattning från stallen, men det är inte självklart. Därför bör aktuell delegation till tillsynsmyndigheten finnas. Tillsynsmyndigheten har dock inte möjlighet att föreskriva villkor som är orimliga eller som inte är miljömässigt motiverade eller tekniskt möjliga.

F.A m.fl. har anfört bl.a. följande.

Det erfordras tillstånd till det aktuella vattenuttaget. Det är fråga om uppförandet av en anläggning som är att jämföras med en industrianläggning och vattenuttaget är av sådan omfattning att det inte är fråga om husbehovsförbrukning. Undantaget från tillstånd i 11 kap. 11 § miljöbalken är inte tillämpligt. Det strider även mot 3 kap. 4 § miljöbalken att ta i anspråk brukningsvärd jordbruksmark för den aktuella produktionen. Alternativ lokalisering är inte utredd.

Miljökonsekvensbeskrivningen är bristfällig och kan inte ligga till grund för prövning av tillståndsansökan. Det saknas redovisning av alternativ lokalisering på mark som inte omfattas av 3 kap. 4 § miljöbalken. Det saknas även underlag för att pröva det stora vattenuttaget.

Om tillstånd meddelas har de vidhållit de i mark- och miljödomstolen framställda yrkandena om kompletterande villkor. Alla transporter till och från anläggningen ska ske dagtid och med kraftigt begränsad hastighet. Eftersom den aktuella fastigheten endast har små egna spridningsarealer måste i princip all gödsel som uppstår i anläggningen transporteras långa sträckor för spridning. Detta medför ett mycket stort antal transporter med gödsel förbi grannarnas fastigheter. Samtliga transporter ska ske med lastbil med sluten tank för undvikande av lukt/stank och spill av gödsel. Gödseltransporter med traktor och s.k. svämtunna ska inte tillåtas.

Enligt 2 kap. 3 § miljöbalken ska vid ”yrkesmässig verksamhet” bästa tillgängliga teknik i branschen (slaktsvinsproduktion) användas. A.K har uppgett att den teknik han avser installera är ny och obeprövad samt att det kan föreligga svårigheter att underhålla och driva filtren. Det är betydligt säkrare att installera den luktreningsteknik som de har krävt, Farm Air Clean, eftersom den tekniken sedan lång tid används vid de stora slaktproduktionsanläggningarna i Danmark.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Utgångspunkter för prövningen

I nu överklagad dom har mark- och miljödomstolen, i motsats till den bedömning som samma domstol gjorde i dom den 1 oktober 2019 i mål nr M 2754-18, avslagit tillståndsansökan på den grunden verksamheten inte är förenligt med kraven i 3 kap. 4 § miljöbalken avseende ianspråktagande av brukningsvärd jordbruksmark samt även konstaterat att grundvattenuttaget inte omfattas av undantaget från tillståndsplikt i 11 kap. 11 § miljöbalken avseende vattentäkt för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning. Genom den tidigare domen återförvisades målet till miljöprövningsdelegationen för fortsatt handläggning och utredning av frågor hänförliga till utsläpp av ammoniak, gödselhantering och transporter. Den tidigare domen, som inte överklagades, har vunnit laga kraft.

Det har inte framkommit några särskilda skäl som motiverar en annan bedömning än den mark- och miljödomstolen gjorde i sin tidigare dom beträffande frågorna om ianspråktagande av brukningsvärd jordbruksmark och tillståndsplikt för grundvattenuttag. Vid dessa förhållanden anser Mark- och miljööverdomstolen att det inte funnits förutsättningar att avslå tillståndsansökan på dessa skäl (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 30 maj 2023 i mål nr F 6029-22 och där gjorda hänvisningar till praxis m.m.). Miljökonsekvensbeskrivningen och de kompletterande utredningarna i målet är tillräckliga och det saknas därför skäl att avvisa ansökan. Mark- och miljööverdomstolen instämmer i miljöprövningsdelegationens bedömning att verksamheten är tillåtlig. Mark- och miljööverdomstolen övergår därför till att pröva övriga överklagade frågor avseende villkor m.m. enligt nedan.

Villkor 8

A.K har yrkat att kravet på tak över behållare för lagring av flytande gödselmedel endast ska gälla nya behållare och att kravet på tratt endast ska gälla hämtbrunnen. Tak på gödselbrunnar vid grisanläggningar minskar utsläpp av ammoniak och därmed även lukt till omgivningen till en rimlig kostnad. Det finns därför inte skäl att ändra kravet på tak till att endast gälla nya brunnar. För befintliga behållare ska därför villkoret gälla från och med sex månader efter det att tillståndet tagits i anspråk, i enlighet med vad som anges i miljöprövningsdelegationens beslut. Av utredningen framgår att tömning endast sker i hämtbrunnen varför kravet på tratt kan begränsas till nämnda brunn. Mark- och miljööverdomstolen anser att villkoret ska ändras i enlighet med detta.

Villkor 13

A.K har yrkat att kravet på gödselkylning endast ska gälla nya stall. Länsstyrelsen har medgett att villkoret ändras till att gälla nya stall och befintliga stall som redan är försedda med sådan kylning. Mark- och miljööverdomstolen anser att villkoret ska ändras i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Villkor 14

A.K har yrkat att villkoret, som föreskriver att minst 70 % av ammoniaken som uppkommer i slaktsvinsstallen ska renas till minst 90 % innan det släpps ut från stallen, ska upphävas då det inte är miljömässigt motiverat och inte heller är ekonomiskt rimligt.

A.K har efter återförvisningen till miljöprövningsdelegationen kompletterat utredningen när det gäller frågan om utsläpp av ammoniak och redovisat olika åtgärders utsläppsreducerande effekt och kostnad. Enligt utredningen uppgår den totala ammoniakavgången omräknat till kväveutsläpp från sökt verksamhet, d.v.s. både befintlig och utökad verksamhet, efter kylning och tillsats av lermineral till cirka 17 800 kg N/år. Cirka hälften av ammoniakavgången kommer från slaktsvinsstallen som är de stall som omfattas av det överklagade villkoret. Inom en radie av 5 km från gården har 50 % av ammoniaknedfallet beräknats ske och uppgå till totalt cirka 1 kg N/ha och år. Genom att installera en reningsanläggning i slaktsvinstallen beräknas det

totala ammoniakutsläppet och därmed även nedfallet av kväve kunna reduceras till drygt hälften. Enligt utredningen består den överväganden delen av den närmaste omgivningen av åkermark som årligen tillförs 60–200 kg N/ha genom gödsling inom jordbruket. Redovisat bakgrundsnedfall i Laholms kommun uppgår till 8–9 kg N/ha.

Så som beskrivs i miljöprövningsdelegationens beslut är Laholmsbukten känsligt för belastning av näringsämnen och det är miljömässigt relevant att minska kvävebelastningen till bukten. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att en stor del av ammoniakutsläppen från svinstallen riskerar att direkt eller indirekt nå Laholmsbukten. Verksamhetens bidrag utgör visserligen en liten andel av den totala kvävebelastningen till Laholmsbukten, men det är ändå fråga om ett förhållandevis stort enskilt bidrag. Därutöver kan luftutsläppen även medföra luktstörningar och utsläpp av klimatpåverkande ämnen. Av dessa skäl bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det finns en miljönytta med luftrening.

Kostnaden för reningsanläggningen uppges vara cirka 30 SEK per levererad gris med en antagen ränta om 3 %, en växelkurs i förhållande till danska kronan om 1,50 SEK och en avskrivningstid om tio år. Uppgiven vinst per levererad gris uppgår till cirka 37 SEK.

Mark- och miljööverdomstolen anser att den ränta och växelkurs som legat till grund för beräkningen kan godtas utifrån dagens ekonomiska förhållanden. Även med en avskrivningstid på 20 år, som enligt miljöprövningsdelegationen motsvarar den tekniska livslängden, överstiger kostnaden för luftreningen 20 kr per gris. Domstolen bedömer att kostnaden för den reningsanläggning som krävs för att kunna uppfylla aktuellt villkor i detta fall är orimligt stor i förhållande verksamhetens förväntade miljöeffekter och den reduktion som kan uppnås. Villkoret ska därför upphävas.

Villkor 19

A.K har yrkat att kravet på periodiska besiktningar ska tas bort, vilket länsstyrelsen har medgett. Mark- och miljööverdomstolen anser att det inte finns skäl att reglera periodiska besiktningar i villkor utan att frågan i stället kan hanteras

inom ramen för den ordinarie tillsynen och egenkontrollen. Villkoret ska därför ändras i enlighet med yrkandet.

Delegationen D2

A.K har yrkat att delegationen D2, som ger tillsynsmyndigheten möjlighet att vid behov besluta om ytterligare åtgärder för att minimera lukt utöver det som regleras i villkor 13 och 14, ska upphävas. Frågan om rening av frånluft har bedömts i denna dom och villkor 14 har upphävts. Mark- och miljööverdomstolen anser att det kan finnas behov för tillsynsmyndigheten att kunna meddela ytterligare villkor om mindre åtgärder för att minimera lukt. Sådana villkor är överklagbara. Delegationen ska därför kvarstå men ordalydelsen ändras på så sätt att hänvisningen till villkor 14 tas bort.

Övriga yrkanden

F.A m.fl. har framställt ett flertal yrkanden om kompletterande villkor avseende buller, utsläpp till luft, lukt och damm. Flera av de yrkade åtgärderna omfattas av A.Ks uttryckliga åtaganden. Mark- och miljööverdomstolen anser att de villkor som föreskrivits för tillståndet är tillräckliga tillsammans med gjorda åtaganden och att det därför inte finns skäl att villkorsreglera fler frågor.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis ska miljöprövningsdelegationens beslut att ge tillstånd till den ansökta verksamheten fastställas med de ändringar som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2023-10-18.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Liselotte Rågmark, Gösta Ihrfelt och Li Brismo, referent, samt tekniska rådet Torbjörn Johansson. Föredragande har varit hovrättsfiskalen Jenny Vilander.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-04-26
meddelad i
Vänersborg

Mål nr M 3138-21

KLAGANDE OCH MOTPART

A.K

Ombud:
Advokaten J.M

KLAGANDE OCH MOTPARTER

1. F.A

2. P.L

3. L.N

Ombud för 1-3:
Advokaten M.L

MOTPART

Länsstyrelsen i Hallands län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Hallands läns beslut den 13 oktober 2020 i ärende nr 551-6939-2019, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till anläggning för djurhållning och biogasproduktion på fastigheten A i Laholms kommun

Dok.Id 563581

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänersborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.domstol.se/vanersborgs-tingsratt/	finns ej	måndag – fredag 08:00–16:00

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår A.Ks överklagande.
 2. Mark- och miljödomstolen bifaller F.As, P.Ls och L.Ns överklagande på så sätt att domstolen upphäver Länsstyrelsen i Hallands läns beslut av den 13 oktober 2020 och avslår ansökan om tillstånd till anläggning för djurhållning och biogasproduktion på fastigheten A i Laholms kommun.
-

BAKGRUND

Genom Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Hallands län beslut den 13 oktober 2020 (dnr 551-6939-2019) beviljades ”Nya Skottorps Gris, 934009–8541” tillstånd enligt miljöbalken till anläggning för djurhållning och biogasproduktion vid C på fastigheten A i Laholms kommun. Tillståndet omfattar högst 2 000 platser för suggor, högst 10 800 platser för slaktsvin samt produktion av maximalt 14 gigawattimmar biogas per kalenderår genom rötning av stallgödsel och högst 499 ton vegetabiliska restprodukter per kalenderår. Tillståndet förenades med villkor. I beslutet föreskrevs också att när det nu meddelade tillståndet tas i anspråk upphör tidigare meddelat tillstånd från den 2 mars 2011 (dnr 551-3348-10) att gälla beträffande verksamheten på C. I förhållande till det tidigare tillståndet utökades djurhållningen och biogasproduktionen.

Beslutet överklagades till mark- och miljödomstolen dels av de närboende F.A, P.L och L.N som bland annat yrkade att tillståndet skulle upphävas, dels av Nya Skottorps Gris genom de fyra bolagsmännen A.K, K.K, K.K2 och P.K som yrkade att vissa av villkoren skulle ändras.

Mark- och miljödomstolen uppmärksammade att Nya Skottorps Gris är ett enkelt bolag och avslog den 17 maj 2021 (mål nr M 4580-20) yrkandet om vilande-förklaring samt upphävde miljöprövningsdelegationens beslut om tillstånd och avvisade ansökan, eftersom det inte är möjligt för ett enkelt bolag att ansöka om tillstånd enligt miljöbalken eller för miljöprövningsdelegationen att besluta om att ett enkelt bolag ska vara innehavare av ett tillstånd samt eftersom ett enkelt bolag också saknar möjlighet att förvärva rättigheter varför någon rättighet inte heller kan överlåtas till ny verksamhetsutövare. Mark- och miljööverdomstolen instämde förvisso i att tillstånd inte ska ges till ett enkelt bolag då ett enkelt bolag inte är en sådan juridisk eller fysisk person som kan vara verksamhetsutövare i miljöbalkens mening och inte heller kan uppträda som part i domstol, men fann att bolagsmännen i det enkla bolaget uppträtt som parter i mark- och miljödomstolen samt att en av

dem, A.K, på det sätt som föreskrivs i 32 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, har anmält att han är ensam verksamhetsutövare. Mark- och miljööverdomstolens undanröjde därför den 29 juli 2021 (mål nr M 7086-21) mark- och miljödomstolens dom och målet återförvisades dit för fortsatt behandling.

YRKANDEN

F.A, P.L och L.N (klagandena) har i första hand yrkat att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas och att ansökan från Nya Skottorps Gris (NSG) därmed ska avvisas, i andra hand att ansökan ska avslås samt i tredje hand att villkoren nedan ska läggas till övriga beslutade villkor.

Buller

- Transporter med gödsel får endast ske med lastbil med täta behållare. (Transporter får därmed inte ske med traktor med s.k. svämtunna)
- Antalet tunga transporter från NSG:s verksamhet förbi D får högst uppgå till 10 transporter per dygn.
- Vägen förbi D ska asfalteras och förses med en mötesplats i allén mellan NSG:s anläggning och D (minst 200 meter från D).
- Tunga transporter till eller från NSG:s verksamhet före kl. 07.00 och efter kl. 18.00 får endast förekomma i undantagsfall.
- NSG:s ska förpliktas att tillse att transporter förbi D och på vägen förbi L.Ns fastighet österut mot Ränneslöv ska ske med en hastighet av max 40 km/tim.

Utsläpp till luft/lukt

- NSG ska förpliktas att installera "Farm Air Clean"-teknik för reducering av lukt/stank, dvs. bästa tillgängliga teknik inom branschen vid den planerade svinproduktionsanläggningen.

- Spalten där grisarna går ska konstrueras så att minsta möjliga ammoniakemission uppstår.
- Grisboxarna ska förses med rikligt av halmströ.

Damm

- NSG ska förpliktas att vidta åtgärder så att transporterna till och från NSG:s verksamhet förbi D och L.Ns fastighet inte ger upphov till olägenheter i form av damm. NSG ska förpliktas att vidtaga skyddsåtgärd såsom exempelvis bevattning vid torrt väglag.

Klagandena har även yrkat att verkställighetsförordnande inte ska medges.

A.K (sökanden) har yrkat att villkoren 8, 13 och 19 ska ändras samt att villkor 14 och delegation D2 ska upphävas. Vad gäller de villkor som ändring yrkas för innebär yrkandet att de ska ges följande lydelse.

Villkor 8

Lagring av flytande organiska gödselmedel ska i nya behållare ske med tak. Hämtbrunnen ska vara försedd med tratt som möjliggör tömning av brunnen utan att taket öppnas. Befintliga behållare omfattas inte av villkoret.

Villkor 13

Nya stall ska vara försedda med gödselkylning. Lermineral ska tillsättas i stallgödseln.

Villkor 19

Sökanden ska upprätta förslag till kontrollprogram, vilket ska inges till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter att tillståndet har tagits i anspråk. I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.

Sökanden har bestritt klagandenas yrkanden.

UTVECKLING AV TALAN

Klagandena har anfört bland annat följande som grund för sina yrkanden.

Miljökonsekvensbeskrivningen

NSG:s tillståndsansökan ska avvisas på den grunden att miljökonsekvensbeskrivningen inte uppfyller de krav som uppställs i 6 kap. miljöbalken och inte heller uppfyller gällande miljöbedömningsdirektiv¹ avseende krav på alternativredovisning. Den lokaliseringsutredning som NSG ingivit i målet är så bristfällig att denna inte kan ligga till grund för en korrekt prövning/bedömning av om NSG:s sökta anläggning kan uppföras på den i tillståndsansökan angivna platsen. De brister i miljökonsekvensbeskrivningen som konstaterades av mark- och miljödomstolen vid den tidigare prövningen av NSG:s ansökan kvarstår. Någon komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen har inte skett av NSG inför den nu aktuella fortsatta prövningen.

Vattenuttag

NSG:s vattenförbrukning i den planerade svinproduktionsanläggningen överstiger vida de vattenmängder som innefattas i begreppet "husbehovsförbrukning" enligt 11 kap. 11 § miljöbalken. Den av NSG sökta produktionen är att jämföras med en industriell verksamhet. Det ska särskilt uppmärksammas att det under sommarhalvåret redan idag råder brist på vatten i det aktuella området.

Mark- och miljödomstolen har i sina domskäl vid den tidigare prövningen av NSG:s ansökan anfört att det utgör ett tillräckligt skydd för vattentillgången i området att det av 2 kap. § 3 miljöbalken följer att NSG:s verksamhet inte får bedrivas så att verksamheten skadar andras vattentillgång. En hänvisning till miljöbalkens allmänna hänsynsregler utgör dock inte ett tillräckligt skydd beträffande vattentillgången, eftersom det är fråga om en förbrukning av enorma mängder vatten till NSG:s produktionsanläggning. Dels dricker slaktsvinen mycket stora

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/52/EU.

mängder vatten, dels krävs enorma mängder vatten för den rengöring som behövs för att en god hygien ska kunna upprätthållas i svinstallarna.

Om endast miljöbalkens försiktighetsprinciper ska tillämpas på NSG:s vattenuttag, uppkommer frågan hur berörda grannar och övriga boende i området ska kunna agera när det uppstår en akut vattenbrist. Vid så stora vattenuttag som det är fråga om vid NSG:s slaktsvinsproduktion måste ett influensområde för vattenuttagen fastställas och påverkan på vattentillgången utredas samt det uppställas villkor för de vattenuttag som görs av NSG vid verksamheten. Det krävs således att NSG söker tillstånd för sina vattenuttag.

Lokaliseringen

Enligt 2 kap. § 6 miljöbalken ska för verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde väljas den plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. I de fall som gäller ändrad användning av mark- eller vattenområde ska därvid bestämmelserna i 3 kap. miljöbalken tillämpas. Lokaliseringen av NSG:s sökta anläggning avser ändrad användning av mark.

Enligt 3 kap. § 1 miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till sin beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges till sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Det markområde som NSG avser att ta i anspråk för en omfattande produktionsanläggning för slaktsvin utgör en bördig högklassig jordbruksmark. Marken är därmed från allmän synpunkt mest lämpad för att även fortsättningsvis nyttjas som jordbruksmark, dvs. nyttjas för odling av grödor. Mark- och miljööverdomstolen fann i dom den 3 februari 2017 i mål P 4848-16 att åkermark ”klass I”, vilken tagits ur produktion, alltså var så skyddsvärd att ansökt verksamhet inte kunde tillåtas. Detta var fråga om en betydligt sämre jordkvalitet än den jordbruksmark som NSG nu har för avsikt att ta i anspråk för sin anläggning.

Vid bedömningen av om den aktuella lokaliseringen är lämplig med hänsyn till "sin beskaffenhet" ska vägas in att området - Laholmslätten - enligt Laholms kommuns översiktsplan har enorma problem med övergödning. Fastigheten A kan därmed inte anses lämplig för en verksamhet som förvärrar de mycket allvarliga övergödningproblemen i området. Vid lokaliseringsprövningen avseende NSG:s anläggning ska även vägas in de mycket allvarliga störningar i form av lukt (stank) från svinproduktionen och även buller från en omfattande trafik med tunga fordon. Den sökta lokaliseringen av NSG:s anläggning strider således mot 3 kap. § 1 miljöbalken.

Enligt 3 kap. 4 § miljöbalken är jord- och skogsbruk av nationell betydelse. I detta lagrum anges att brukningsvärd jordbruksmark endast får tas i bruk för bebyggelse och anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Vid tillämpningen av bestämmelsen är det följaktligen inte endast "samhällsintresset" som ska beaktas utan det ska även vid prövningen vägas in om det finns annan mer lämplig mark som kan tas i anspråk.

Lagstiftarens avsikt med bestämmelsen i 3 kap. 4 § miljöbalken har varit att skydda jordbruksmark för att denna behövs för den svenska livsmedelsförsörjningen, dvs. marken behövs för att odla grödor på. Lagstiftarens avsikt har inte varit att brukningsvärd jordbruksmark ska tas i anspråk för stora livsmedelsanläggningar. NSG:s planerade anläggning är att jämföras med en industrianläggning (livsmedels-industri).

Mark- och miljödomstolen har vid sin tidigare prövning av NSG:s tillståndsansökan (M 2754-18) konstaterat att den aktuella anläggningen planeras att uppföras på brukningsvärd jordbruksmark. Domstolen har i sin nyssnämnda dom vidare anfört att livsmedelsproduktion är ett väsentligt samhällsintresse. Domstolen uppger vidare i sina domskäl att NSG:s aktuella produktion "inte på ett mer tekniskt och funktionellt lämpligt sätt eller ekonomiskt rimligt sätt kan ske genom att annan mark tas i anspråk". Denna slutsats är felaktig. Det finns inte grund för domstolens

uppfattning att det av tekniska, funktionella och ekonomiska skäl inte finns annan mark att placera anläggningen på. Miljökonsekvensbeskrivningens lokaliseringsutredning är synnerligen bristfällig i denna del. Det är i miljökonsekvensbeskrivningen inte klarlagt att det inte skulle finnas annan mark – inom Laholms kommun eller inom angränsande kommuner – som är betydligt mer lämplig att placera anläggningen på. I närområdet till fastigheten A finns mark som inte utgör jordbruksmark som är betydligt bättre lämpad för NSG:s slaktsvinsanläggning. Det finns även flera olika områden inom Laholms kommun som inte utgör brukningsvärd jordbruksmark och som skulle kunna tas i anspråk för NSG:s anläggning. Den i målet ingivna miljökonsekvensbeskrivningen innehåller dock inte någon redovisning avseenden sådana områden. Lokaliseringsutredningen ska därmed kompletteras med en omfattande och utförlig redovisning av lokaliseringalternativ för att en korrekt bedömning av om NSG:s ansökan uppfyller kraven i 3 kap. 4 § miljöbalken ska kunna ske.

Motstående intressen

Det föreligger motstående intressen genom NSG:s intresse av att utvidga sin verksamhet till en storskalig slaktsvinsproduktion med betydande störningar för dem som närboende och familjen L:s intresse av att kunna bedriva restaurangverksamhet jämte ett bageri och även F.As uthyrningsverksamhet avseende bostäder. Det ska noteras att L:s verksamhet startade för över 20 år sedan, dvs. långt före NSG:s slaktsvinsproduktion.

NSG gör gällande att domstolen inte behöver beakta restaurangverksamheten och bageriet på D, eftersom denna verksamhet "inte längre bedrivs". Detta är dock inte korrekt. Bageriets verksamhet har legat nere sedan P.Ls hustru hastigt avled under år 2019. Bageriverksamheten kommer att återupptas under innevarande år. Anledningen till att restaurangverksamheten periodvis inte har bedrivits under de senaste två åren beror på den rådande pandemisituationen. Avsikten är att restaurangverksamheten ska bedrivas som tidigare så snart restriktionerna i anledning av coronavirussituationen upphävs.

NSG:s grisproduktionsverksamhet har redan medfört att familjen L:s restaurangverksamhet fått vidkännas enorma ekonomiska problem genom att restauranggäster inte vill sitta utomhus och att gäster avbokar sina reservationer pga. luktolägenheterna från NSG:s slaktsvinsanläggning. Vid en kraftig utökningen av NSG:s grisproduktion kommer störningarna för familjen L:s restaurang- och bageriverksamhet bli än mer förödande. L:s kommer med all sannolikhet att tvingas lägga ner sin verksamhet. Restaurangverksamheten utgör familjen L:s huvudinkomst. NSG:s intresse av att utöka sin slaktsvinsverksamhet ska således vägas mot familjen L:s intresse av att kunna fortsätta med sin restaurang- och bageriverksamhet.

Utöver familjen L:s verksamhet drabbas F.As uthyrnings-verksamhet (14 bostadslägenheter på E) av betydande störningar. Även F.As intressen ska vägas mot NSG:s intresse av att utöka grisproduktionsverksamheten.

Vid en avvägning mellan de ovannämnda motstående intressena väger familjen L:s intresse av att kunna fortsätta en sedan länge etablerad restaurang- och bageriverksamhet och F.As intresse av att kunna fortsätta sin uthyrningsverksamhet tyngst. Detta i synnerhet som NSG fortfarande inte visat att den mest lämpade platsen för de planerade verksamheten har valts.

Luktolägenheter (stank) från slaktsvinsstallarna

Efter en närmare utredning har framkommit att den reducering av luktolägenheter från svinstallarna – genom användning av kylningsteknik – som sökanden i tillståndsansökan åtager sig att använda endast fungerar vintertid. Kylning av gödsel för att få bort lukt fungerar således inte sommartid. Det är dock på sommarhalvåret som luktolägenheterna är som mest störande för grannarna till NSG:s verksamhet. Det är även på sommarhalvåret som de vistas utomhus. Störningarna från NSG:s verksamhet är redan idag – före expansionen av NSG:s produktion – helt oacceptabla.

Kylning av gödsel och vätskor under spalten kräver att grisarna gödslar på spalten och inte någon annanstans i boxen. Utomlands arbetar man – till skillnad från i Sverige – därför mycket med helspaltsgolv. I Sverige används stora fasta ytor med halm som blir nedsmutsad. Detta innebär att man får stor ammoniakemission från både golvet och smutsiga djur; i synnerhet gäller detta under sommarhalvåret.

Den bästa tillgängliga tekniken inom svinproduktionsbranschen innebär att man bygger kulvertar under den "spalt" som grisarna står/ligger på. Genom ventilation leds luften i stallarna ner i dessa kulvertar och passerar därefter igenom mycket effektiva filter som reducerar lukten. I Danmark ställer miljömyndigheterna generellt krav på användande av denna typ av konstruktion ("Farm Air Clean") vid svinproduktionsanläggningarna. Detta enligt uppgift från Anne-Charlotte Olsson som arbetar med byggtekniska åtgärder för lägre ammoniakemission från djurstallar vid Lantbruksuniversitetet Alnarp. Att det i Danmark ställs högre krav på skyddsåtgärder än i Sverige beror på att det i Danmark finns en totalt sett större grisproduktion och mer tätbebyggda områden. Enligt Anne-Charlotte Olsson måste kraven nu även sättas högre på de svenska grisbesättningarna i takt med att även dessa anläggningar blir större och påverkar tätbebyggda områden.

De större svinproduktionsanläggningarna i Danmark – inklusive de anläggningar som NSG:s ägare P.K driver i Danmark – har enligt uppgift den luktreducerande tekniken Farm Air Clean installerad i svinstallarna. Det är därmed rimligt att uppställa kravet att denna typ av luktreducerande teknik även ska installeras vid den nya anläggning NSG planerar att uppföra på fastigheten A. Det är fråga om en produktionsanläggning som är att jämföras med en större industrianläggning och det finns tätbebyggt område på nära avstånd, vilket innebär att verksamheten medför allvarliga luktstörningar för de boende i området. Vid den avvägning som ska ske enligt 2 kap. 7 § miljöbalken är det följaktligen rimligt att domstolen – om länsstyrelsens tillstånd fastställs – uppställer villkoret att den bästa tekniken (Farm Air Clean) ska installeras i NSG:s nya produktionsanläggning.

Gödseltransporter

Även transporter av gödsel från NSG:s verksamhet medför mycket stora olägenheter i form av lukt/stank men även buller för de boende i närområdet. Enligt SLU:s forskning beträffande ammoniakemissioner från djurproduktion framgår att möjligheterna att minska ammoniakemissionerna från gödselbehållare är begränsade, eftersom de åtgärder som kan vidtas redan är vidtagna genom "svämtäcke" eller tak på behållare. Den största delen av minskningen av ammoniakutsläppen måste därmed ske genom vidtagande av skyddsåtgärder i svinstallarna och vid transporterna av gödsel.

Transporterna till och från NSG:s verksamhet har sedan domstolens förhandling och prövning år 2019 i mål M 2754-18 mer än fördubblats. Det förekommer en mycket omfattande trafik; i synnerhet har trafiken ökat förbi D. Den tunga trafiken består nu – förutom av tunga transporter i form av traktorer med maskiner/ släp – även av containerbilar, servicebilar och ännu fler gödseltransporter än de som förekom år 2019. De redan sedan tidigare oacceptabla förhållandena har således förvärrats, bland annat beroende på att gödseltransporter från andra anläggningar nu transporteras till NSG:s biogasanläggning.

NSG har i sin tillståndsansökan uppgivit att gödseltransporterna ska ske med lastbil och att huvuddelen av gödseltransporterna redan sker med lastbil. Denna information är inte korrekt. Det senaste året (2021) har näst intill alla gödseltransporter skett med traktor och s.k. svämtunna. Det är fråga om ett mycket stort antal transporter, vilket innebär att P.L med familj – utöver stanken som sprids från svinstallarna – har att utstå stank av gödsel från ett mycket stort antal gödseltransporter.

Skyddsåtgärder

För det fall domstolen skulle finna att ett miljötillstånd ska ges NSG ska mycket långtgående krav på skyddsåtgärder ställas för verksamheten.

Av miljöbalkens allmänna hänsynsregler följer att bästa möjliga teknik inom den aktuella branschen (slaktsvinsproduktion) ska tillämpas. NSG ska därmed åläggas att installera den bästa teknik som finns inom svinproduktion för att reducera luktstörningarna från verksamheten. Därmed ska tekniken "Farm Air Clean" installeras i svininstallarna. NSG ska även åläggas att vidtaga långtgående åtgärder för att minimera buller från verksamheten (tunga transporter mm).

NSG har vid den tidigare prövningen (mål M 2754-18) anfört att det inte är rimligt att ålägga NSG att vidta långtgående och kostsamma försiktighetsåtgärder. NSG tillhör dock en stor koncern med betydande ekonomiska resurser. Köttpriserna för slaktsvin är dessutom mycket goda.

Verkställighetsförordnande

Det är fråga om en mycket stor svinproduktionsanläggning med betydande störningar i form av lukt och buller. Som anförts ovan uppfyller miljökonsekvensbeskrivningen inte lagstadgade krav avseende lokaliseringen och alternativredovisning. Grund att meddela verkställighetsförordnande föreligger inte.

Sökanden har som grund för yrkandet att villkoren 8, 13 och 19 ska ändras samt att villkor 14 och delegation D2 ska upphävas anfört bland annat följande.

Villkor 8, tak och tratt

Nya Skottorps Gris angav som ett åtagande i miljöprövningsdelegationen att förse nybyggda brunnar med tak. Miljöprövningsdelegationen har valt att formulera detta åtagande som ett villkor inte bara för nyanlagda brunnar utan för samtliga brunnar, vilket inte var meningen. Företaget angav vidare att all gödsel kommer att pumpas från respektive brunn till hämtbrunnen och att gödseln i hämtbrunnen måste röras om för att motverka separation av gödseln innan den kan hämtas. Hämtbrunnen kommer att försees med fasta, elektriska omrörare som alltid sitter i brunnen. Taket behöver då inte öppnas för att placera en flyttbar omrörare i brunnen inför hämtning, vilket annars är vanligt. Taket över hämtbrunnen kommer att försees med en tratt som gör att man också kan suga upp gödseln från brunnens botten utan att

öppna taket. Att miljöprövningsdelegationen föreskrivit att alla brunnar ska förses med tratt kan bero på ett missförstånd. Det har i vart fall varken varit företagets yrkande eller åtagande. Det yrkas därför att villkor 8 ska ges följande lydelse.

Lagring av flytande organiska gödselmedel ska i nya behållare ske med tak. Hämtbrunnen ska vara försedd med tratt som möjliggör tömning av brunnen utan att taket öppnas. Befintliga behållare omfattas inte av villkoret.

Villkor 13, gödselkylning och lermineral

Då det överklagade tillståndet till del är ett ändringstillstånd går det inte att under pågående produktion installera kylning av gödselrännor där sådan kylning inte redan finns. Detta skulle innebära ett avsevärt produktionsstopp. Nya Skottorps Gris kan tänka sig att alla nya stallavdelningar kommer att förses med kylning av gödselrännorna. Det yrkas därför att villkor 13 ska ges följande lydelse.

Nya stall ska vara försedda med gödselkylning. Lermineral ska tillsättas i stallgödseln.

Villkor 14, ammoniakavgång

Rensning av frånluften med filter till de nivåer som villkoret stipulerar bedöms vara orimligt dyrt relativt miljönyttan. Med de försiktighetsmått och de åtaganden som Nya Skottorps Gris vidtar når företaget 21 720 kg NH₃/år och klarar därmed industriutsläppsdirektivets BAT-AEL (under BAT nr 30), som för aktuell verksamhet är strax under 74 000 kg NH₃/år, med mycket god marginal. Företagets ammoniakavgång är således mellan en fjärdedel och en tredjedel av vad EU-reglerna, genom industriutsläppsdirektivets BAT-AEL, accepterar för en motsvarande verksamhet inom Europa. Det yrkas därför att villkor 14 upphävs.

Ammoniakavgång utan reducerande åtgärder

Utan ammoniakreducerande åtgärder beräknas ammoniakavgången från dagens befintliga stallar före utbyggnaden till 6 851 kg N/år. Efter utbyggnaden med den nu tillståndsgivna produktionsytan och produktionsvolymen beräknas ammoniakavgången från djurhållningen, för såväl befintliga som nya stallar tillsammans, till 27 742 kg N/år. Av den ammoniak som avgår från stallarna beräknas 50% falla ner inom 5 km från gården. Resten går upp i högre luftlager och kan transporteras långa

sträckor. Den yta som påverkas i direkt anslutning till gården är 7 850 ha. Dagens verksamhet ger alltså upphov till ett kvävenedfall i gårdens omgivningar på 0,44 kg N/ha och år. Den nu sökta verksamheten ger utan reduktion upphov till ett kvävenedfall i gårdens omgivningar på 1,77 kg N/ha och år, vilket är en ökning med 1,33 kg N/ha och år från dagens förhållande.

Kylning av gödselrännor

Befintliga stallar är delvis utrustade med kollektorslangar för att kunna kyla gödseln. När denna teknik används beräknas den ge en minskning av ammoniakavgången med 500 kg, vilket ger minskning från 6 851 till 6 381 kg N/år. De tillkommande stallarna inom den nu tillståndsgivna verksamheten kommer att förses med kylning av gödseln, vilket bedöms minska ammoniakavgången med 25%. Ammoniakavgång från tillkommande stallar med gödselkylning beräknas då till 15 668 kg N/år och den totala ammoniakavgången från verksamheten med gödselkylning beräknas då till 22 049 kg N/år. Kvävenedfallet runt gården blir med kylning 1,40 kg N/år och ha, vilket är en ökning med 0,96 kg N/ha och år från dagens förhållande.

Lermineral tillsätts och kylning av gödsel sker

Genom att tillsätta ett lermineral till gödselrännorna i stallet kan ammoniakavgången minska med 19%. Med tillsats av lermineral och kylning av gödseln ger det för dagens stallar efter en reduktion av ammoniakavgång utfall på 5 169 kg N/år och för de nya stallarna blir utfallet 12 691 kg N/år. Total ammoniakavgång med gödselkylning och tillsats av lermineral blir således 17 887 kg N/år. Kvävenedfallet runt gården blir då 1,14 kg N/år och ha, vilket är en ökning med 0,70 kg N/ha och år från dagens förhållande.

BAT-AEL

Gränsvärde enligt BAT-AEL anges i ammoniakavgång och inte i kväveavgång, vilket gör att beräkningarna ovan behöver räknas om. Omräkning från kg N till kg NH₃ görs med faktor 17/14.

Dagens stallar beräknas ha en ammoniakavgång på 6 851 kg N/år. I den beräkningen ingår tillväxtgrisar, rekryteringsgyltor, sinsuggor och digivande suggor. Efter omräkning blir det 8 319 kg NH₃/år. Gränsen för ammoniakavgång enligt BAT-AEL för dagens djurhållning på C är 10 900 kg NH₃/år. Dagens produktion ligger alltså på mindre än 76% av BAT-AEL:s gränsvärde.

Tillståndsgiven verksamhet

Ammoniakavgången från dagens och de planerade stallarna beräknas ligga på 27 742 kg N/år, om inga ammoniakreducerande åtgärder vidtas. Omräknat blir det 33 687 kg NH₃/år. Gränsen för ammoniakavgång enligt BAT-AEL för den planerade djurhållning på C är 73 995 kg NH₃/år. Den planerade produktionen beräknas alltså ligga på mindre än 46% av gränsvärdet, om inga ammoniakreducerande åtgärder vidtas.

Kylning av gödselrännor

Ammoniakavgången från dagens och de planerade stallarna beräknas ligga på 22 049 kg N/år med kylning av gödselrännor. Omräknat blir det 26 774 kg NH₃/år. Gränsen för ammoniakavgång enligt BAT-AEL för den planerade verksamheten är 73 995 kg NH₃/år. Den planerade produktionen beräknas alltså ligga på mindre än 36% av gränsvärdet för ammoniakavgång enligt BAT-AEL med kylning av gödselrännor.

Lermineral tillsätts och kylning av gödsel sker

Ammoniakavgången från dagens och de planerade stallarna beräknas ligga på 17 887 kg N/år med kylning av gödselrännor i en del av de befintliga och alla tillkommande stallar samt tillsats av lermineral i samtliga stallar. Omräknat blir det 21 720 kg NH₃/år. Gränsen för ammoniakavgång enligt BAT-AEL för den planerade djurhållning på C är 73 995 kg NH₃/år. Den planerade produktionen beräknas alltså ligga på mindre än 29% av gränsvärdet för ammoniakavgång enligt BAT-AEL med kylning av gödselrännor och tillsats av lermineral.

Ammoniäkförlusterna från företaget är långt under vad som tillåts internationellt. Grisproduktionen på C faller under industriutsläppsdirektivet. Det innebär att det finns begränsningsvärden för ammoniakavgång från verksamheten, BAT-AEL under BAT nr 30. Dessa gränsvärden är satta av internationell expertis inom området. Enligt industriutsläppsdirektivets BAT-slutsatser är den övre gränsen för ammoniakavgång från den planerade produktionen 73 995 kg. Det är mer än tre gånger så högt som den beräknade ammoniakavgången från C efter utökning och med vidtagna åtgärder (21 720 kg). Företagets ammoniakavgång är knappt en tredjedel av vad EU-reglerna accepterar för en motsvarande verksamhet inom Europa.

C har en mycket högproducerande grisbesättning. Företaget är bland de bästa i Sverige när det gäller antalet smågrisar som produceras per suga och till-växten på slaktgrisarna är hög. Detta betyder att ammoniakavgången per kilo kött är lägre än i många andra grisbesättningar i Sverige. Om företaget ska producera svenskt griskött, är det således ett lämpligt ställe att producera det på eftersom miljöpåverkan per kilo kött är låg jämfört med på andra företag.

Den planerade produktionen beräknas alltså ligga mycket långt under gränsvärdet för ammoniakavgång enligt BAT-AEL med kylning av gödselrännor och tillsats av lermineral. Ytterligare begränsningar i ammoniakavgång medför avsevärda kostnader som inte är miljömässigt motiverade.

Omgivningspåverkan

Att förutse det lokala nedfallet av ammoniak är svårt och mycket komplext. Mängden beror på höjd på källan, vindturbulens, temperatur, växtlighet, fuktighet på blad mm. Det går därför inte att säkerställa hur stor andel av ammoniakavgången som faller ner lokalt, med mindre att man genomför omfattande forskning. Enligt en sammanställning av forskningslitteratur på området beräknas det lokala ammoniak-nedfallet variera mellan 2% och 60% inom 2 km från källan. Enligt en annan rapport beräknas 50% falla ner inom 100 km. Den lokala belastningen blir då ännu

lägre än vad företaget räknat med. Med ledning av nämnda rapporter har företaget därför gjort ett antagande om att ca 50 % av ammoniakavgången deponeras inom 5 km för att kunna göra en bedömning av om ammoniaknedfallet är av större betydelse för omgivningen.

Med dessa antaganden visar företags beräkningar att ammoniaknedfallet beräknas öka med ca 0,70 kg N/ha och år inom 5 km från gården, vilket är lite i sammanhanget. Dagens produktion beräknas ge ett bidrag till kvävenedfallet med 0,44 kg N/ha. Totalt belastning blir alltså 1,14 kg N/ha, men bara 0,70 kg från utökningen. Marken och bygden kring gården består av åkermark, som årligen tillförs mellan 60 och 200 kg kväve per hektar i form av organiskt kväve eller mineralkväve. Kväveläcket från åkermarken påverkas inte av om det faller ner 0,70 kg extra kväve på marken. Företaget har i miljökonsekvensbeskrivningen redovisat beräkningar som visar att beräknad mängd kväve som faller ner direkt på vattenspegeln i Smedjeån är försumbar. Miljöprövningsdelegationen utgår i det överklagade beslutet från att företags utökning tillför området fler grisar och att ammoniaknedfall i området blir högre. I själva verket ersätter platserna på C en del av de grisplatser som försvunnit och fortsätter att försvinna i kommunen och området. Enligt Jordbruksverkets statistik har antalet slaktgrisar i Laholms kommun mer än halverats de senaste 15 åren. Under perioden 1981 till 2016 har antalet slaktgrisplatser i Laholms kommun minskat med 64% och den kraftigaste minskningen har skett efter 2000. Under samma period har antalet mjölkkor minskat med ca 25 %, vilket motsvarar drygt 2 000 kor. Inom kommunen som helhet har det skett en kraftig reduktion av antalet djur. Även om utökningen på C betyder nya grisplatser på den aktuella fastigheten, sker det ingen ökning av antalet grisar i Laholms kommun. I själva verket minskade antalet slaktgrisar under perioden 2010–2016 med nästan samma mängd som företaget vill öka med. De grisplatser som har avvecklats är dessutom generellt i äldre, omoderna stallar med sämre djurvälstånd och högre förluster av ammoniak per grisplats jämfört med de stallar som planeras på C.

Det saknas således sakliga grunder för det föreslagna villkoret och markanvändningen i området medför att marken ändå tillförs 100 gånger mer kväve per år genom gödsling, jämfört med det ökade kvävenedfallet orsakat från företagets stallar.

Kostnader

Flera metoder för att minska ammoniakavgång från verksamheten har redovisats under ärendets gång. Ovan har nämnts kylslingor i gödselkultvertar och användning av lermineral. Härutöver har i prövningen nämnts användning av luftfilter. Frånluften från stallarna kan renas antingen biologiskt eller kemiskt genom tillsats av svavelsyra. Man kan välja att rena all frånluft eller att installera ett golvutsug där man renar luften som finns närmast gödseln och som har högst ammoniakinnehåll.

Kylslingor innebär en vinst i kvarhållet kväve till ett värde om 4 kr men till en kostnad om 6 kr, vilket innebär en nettokostnad på 2 kr/kg N. Lermineral medför exklusive arbetskostnad en kostnad om 34 kr/kg N.

En investering i luftfilterrening (anläggning från AgriFarm A/S) medför en driftskostnad om 168 kr/kg N, vilket motsvarar en kostnad per producerad gris om 10,56 kr; alternativ anläggning (anläggning från KJ Klimateknik A/S) har en driftskostnad om 597 kr/kg N, vilket motsvarar en kostnad per producerad gris om 27,70 kr. Anläggningarna har olika reningsgrad.

Investeringskostnaden för anläggningarna uppgår till 7 763 000 kr respektive 29 835 000 kr. Kostnad per producerad gris inräknat såväl investering som drift uppgår i det billigaste alternativet till 30 kr per producerad gris.

Intäkterna per gris var ca 1 500 kr under 2019. Efter avdrag för kostnaderna uppgår vinst per levererad gris till 37 kr enligt företagets bokslut för 2019. Detta värde är mer relevant för beräkningen av investeringens och därmed kostnadsökningarnas storlek avseende luftfilterrening. Med tanke på att vinsten per levererad gris uppgår

till 37 kr har en investering i luftreningen på 30 kr per producerad gris en mycket stor påverkan på företagets resultat och verksamhet.

Skälighet mm.

Länsstyrelsen har i prövningen refererat till två lantbrukare med slaktgrisar som har eller som kommer att installera luftrening. Detta utgör absolut inte ett tillräckligt underlag för att det ska anses som skäligt att kräva sådan luftrening. I förarbetena till Miljöbalken (prop. 1997/98:45 s. 216) står: "Med bästa möjliga teknik avses att tekniken skall vara ekonomiskt och tekniskt möjlig för branschen typiskt sett." För att det ska vara uppfyllt krävs mer än att en pionjär har installerat en teknik. Den ena av de två gårdar som länsstyrelsen hänvisar till angående luftfilter hade vid miljöprövningsdelegationen beslut ännu inte fattat något beslut om att installera detta. Det enda företaget som har filter utgör ca 0,2% av företagen med grisproduktion i Sverige.

Av propositionen framgår vidare att "en avvägning enligt skälighetsregeln skall [dessutom] ta hänsyn till vad ett typiskt företag inom branschen kan klara i form av miljöinvesteringar. Det är inte meningen att ett företag inom branschen skall få konkurrensfördelar eller -nackdelar jämfört med andra i samma bransch" (se propositionen s. 218). Att ställa krav på ammoniakavgång som ligger så långt under fastställd BAT-AEL:s gränsvärde ger en kraftig konkurrensnackdel och utgör under inga förhållande ett skäligt krav.

Att ställa större krav än som framgår av villkor 13 efter justeringsyrkandet är därför inte skäligt. Villkor 14 ska på denna grund dessutom i sin helhet strykas. Det är varken miljömässigt motiverat eller ekonomiskt rimligt. I tillägg härtill skulle ett sådant reningskrav innebära en snedvridning av produktionsmarknaden som inte avses med varken EU-rätten, BAT-AEL eller miljöbalken.

Villkor 19

Det finns inte skäl att låta ett kontrollprogram innehålla krav på periodiska besiktningar, vilket utan annan reglering få anses redan följa av tillsynsmyndighetens

ansvar att utöva tillsyn över verksamheten. Det yrkas därför att villkor 19 ska ges följande lydelse.

Sökanden ska upprätta förslag till kontrollprogram, vilket ska inges till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter att tillståndet har tagits i anspråk. I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.

Delegation D2

I det överklagade beslutet överlåter miljöprövningsdelegationen med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att vid behov besluta om ytterligare villkor angående åtgärder för att minimera lukt utöver det som regleras i villkor 13 och 14. Förordnandet stämmer inte överens med hur miljöprövningsdelegationen motiverat beslutet. I denna del framgår följande (under D3): Om det, trots de skyddsåtgärder som fastställts i villkor och det som sökanden har åtagit sig, uppstår olägenheter pga. lukt, är det lämpligt att tillsynsmyndigheten kan fastställa villkor om åtgärder för att minimera risken för att luktolägenheter uppstår. Det finns möjligheter att till exempel i reningsanläggningen för ammoniak även reducera lukt.

Företagets uppfattning är att de överklagade villkoren 13-14 inte reglerar lukt även om begränsning av ammoniakavgång får den effekten. Delegationen är vidare intimt sammankopplad med villkor 14, vilket Nya Skottorps Gris yrkar ska upphävas av den anledningen att det bland annat inte är miljömässigt motiverat eller ekonomiskt försvarbart att investera i denna typ av reningsanläggning. Det miljöprövningsdelegationen här föreslår är en ytterligare möjlighet att villkora verksamheten att investera i en sådan reningsanläggning. Detta är inte acceptabelt. För att inte hamna i en framtida tvist med länsstyrelsen om vad som är eller inte är en fråga av mindre betydelse bör delegationsbeslutet upphävas.

Sökanden har som stöd för sitt bestridande av klagandenas yrkanden anfört i huvudsak följande.

Inledande kommentarer till de närboendes överklagande

Det är inte korrekt att Nya Skottorps Gris inte har kompletterat miljökonsekvensbeskrivningen efter första vändan i mark- och miljödomstolen. miljökonsekvensbeskrivningen har kompletterats.

Det är inte korrekt att ett influensområde för vattenuttaget behöver fastställas. Det vattenuttag som kommer att göras från verksamheten är undantaget tillståndsplikt.

Det är inte korrekt att kylning av gödsel inte fungerar sommartid. Det fungerar även under sommartid, men eftersom man då normalt inte har avsättning för värmen som man plockar ur gödselrännorna, blir ekonomin i tekniken dålig sommartid. Detta har alltså inget att göra med funktionaliteten. Kylningen av gödsel fungerar även på sommaren.

Det är inte korrekt att Nya Skottorps Gris har hela betonggolv, vilket ger smutsiga grisar och högre ammoniakavgång. De nya stallarna planeras ha så stor andel gödseldrainerande golv som är tillåtet enligt svenska djurskyddsbestämmelser. Därutöver planeras det för en del urindrainerade golv, med smalare öppningar än gödseldrainerande golv, för att få så torra boxar som möjligt. Hur spalten utformas och föreskriven mängden strö regleras i djurskyddslagen.

Det är inte korrekt att gödseltransporterna till och från C har mer än för-dubblats. Den egna gödseln har inte förändrats, eftersom djurantalet är detsamma. Det är inte heller korrekt att gödsel från andra gårdar ska ha körts till C för att rötas. Det är inte heller korrekt att huvuddelen av gödseltransporterna 2021 skett med traktor. Det korrekta är att den har transporterats med lastbil.

Det är inte korrekt att antalet djur ska ha ökat på det sätt de närboende gör gällande. Verksamhet med nuvarande volym, dvs. antal djurenheter grisar, fick tidigare ägaren G.P tillstånd till för över 20 år sedan (2000-11-23). Men det har funnits grisar på C i 40 år, åtminstone så långt tillbaka som sedan 1980-talet. Nu gällande tillstånd innebar ingen ändring av djurhållningen.

Biogasproduktionen tillkom i samband med nu gällande tillstånd och har funnits i verksamheten i över 10 år.

Miljökonsekvensbeskrivningen

De närboende har gjort gällande att miljökonsekvensbeskrivningen är bristfällig och att ansökan därför ska avvisas. Nya Skottorps Gris bestrider att så skulle vara fallet.

Miljöprövningsdelegationen har såväl i tillståndsbeslut 2018 som år 2020 godkänt miljökonsekvensbeskrivningens utredning avseende bland annat frågan om lokalisering; val av plats. Mark- och miljödomstolen godkände miljökonsekvensbeskrivningen ur samma perspektiv i dom 2019.

Nya Skottorps Gris har genomfört samråd och upprättat en miljökonsekvensbeskrivning enligt bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken och miljöbedömningsförordningen (2017:966). Efter samtliga de kompletteringar som gjorts i målet, inte enbart de avseende lokaliseringsfrågan, uppfyller inlämnad miljökonsekvensbeskrivningen de krav som kan ställas och den bör godkännas enligt 6 kap. 42 § miljöbalken. Det bestrids med anledning härav att ansökan är bristfällig och att den bör avvisas.

Vattenuttag 11 kap. 11 § miljöbalken

I tidigare prövning av ansökan i mål nr M 2754-18 konstaterade mark- och miljödomstolen – med anledning av att klagandena hade framfört att undantagsbestämmelsen i 11 kap. 11 § 1 miljöbalken inte är tillämplig för verksamhetens vattenuttag och att det skulle föreligga en skyldighet för verksamhetsutövaren att

söka tillstånd enligt 11 kap. 5 § miljöbalken – att det av förarbetena till bestämmelsen framgår att undantagsbestämmelsen omfattar en jordbruksfastighets husbehovsförbrukning och att denna även omfattar vattning av kreatur och andra vanliga lantbruksändamål. Domstolen konstaterade vidare att det inte finns någon begränsning för hur stort grundvattenuttag som kan göras inom ramen för husbehov. Domstolen fann därför att bolagets verksamhet omfattas av nämnda undantagsbestämmelser.

Denna uppfattning stöds av praxis från Mark- och miljööverdomstolen, se dom 2020-12-21 i Mark- och miljööverdomstolens mål M 1853-20. I avgörandet fann Mark- och miljööverdomstolen att det i allmänhet krävs tillstånd för vattenverksamhet. Tillstånd behövs dock inte för vattentäkt för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning, se 11 kap. 11 § 1 miljöbalken. Med husbehovsförbrukning avses bland annat rengöring i lantgårdar, vattning av kreatur, mjölkbehandling och annat vanligt lantbruksändamål medan till exempel vattnets användning för en industri, handelsträdgård, tvättinrättning eller jordbruksbevattning inte omfattas (prop. 1997/98:45, del 2, s. 133). Undantag från tillståndsplikten för vattentäkter för husbehovsförbrukning infördes i äldre vattenlagen (1918:435) och behölls även i vattenlagen (1983:291), trots att det då fanns förslag att ändra till hushållsförbrukning (prop. 1981/82:130, s. 430 f.). Bestämmelsen inarbetades i miljöbalken utan någon ändring i sak. Någon volymbegränsning kan inte utläsas av lagtext eller förarbeten. Med anledning av det ovan anförda kan det årliga vattenuttaget som aktuell verksamhet kan ge upphov till, oavsett sin storlek, inte anses vara tillståndspliktigt. Det har därmed inte funnits förutsättningar att avvisa bolagets ansökan med hänvisning till att verksamheten kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken. De närboendes yrkande om att Nya Skottorps Gris ska söka tillstånd för vattenverksamhet är grund-löst och kan inte prövas i förevarande mål.

Lokaliseringsfrågan och hushållningsbestämmelserna

De närboende har gjort gällande att miljöbalkens reglering av val av plats för den sökta verksamheten inte är uppfyllda. Nya Skottorps Gris bestrider att det skulle

vara så. Ansökan avser en utökning och inte en nyetablering av verksamhet, vilket har stor betydelse för prövningen av sakfrågan.

Placering och alternativ plats

Nya Skottorps Gris har i miljökonsekvensbeskrivningen angett att verksamheten bedrivs på landsbygden cirka 1 500 meter söder om Vallberga i en utpräglad jordbruksbygd. Området nämns inte i översiktsplanen och det finns ingen detaljplan för området. Drygt två kilometer från anläggningen finns en kommunal vattentäkt för Skottorp. Som alternativ plats för den sökta verksamheten har redovisats en plats vid gården F, cirka fyra kilometer sydost om C. Under samrådsprocessen bedömdes detta som ett sämre alternativ med hänsyn till boende, befintlig produktion och att det finns en befintlig biogasanläggning vid C.

När det gäller ytterligare alternativ lokalisering har Nya Skottorps Gris i miljökonsekvensbeskrivningen även angett att de nya suggstallarna kan byggas utanför gårdscentrum, på åkermark sydöst om den befintliga anläggningen. Den alternativa placeringen medför dock att avståndet till närboende blir kortare, logistiken blir sämre samt att mer åkermark tas i anspråk. För slaktsvinstallen är alternativet en utbyggnad öster om gården, vilket innebär att även dessa skulle hamna närmare närboende öster- och söderut samt att risken för smittspridning mellan stallarna ökar. För den utökade biogasanläggningen finns inget lokaliseringsalternativ, eftersom en ny rötkammare måste placeras i anslutning till den befintliga.

Områdesbestämmelser och planer

Området omfattas inte av någon detaljplan eller några områdesbestämmelser. Av gällande översiktsplan, antagen av kommunfullmäktige den 28 januari 2014, framgår att området inte omfattas av några speciella bestämmelser vad gäller markanvändningen. Området omfattas inte av något riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken.

Verksamheten bedrivs i ett utpräglat jordbrukslandskap. Inom 500 meter från anläggningen finns en bostad och avståndet till denna uppgår till cirka 350 meter.

Nya Skottorps Gris bedömer att den planerade djurhållningen är av sådan omfattning att störande lukt i och för sig kan uppkomma vid speciella väder- och vindförhållanden, men att avståndet till närmaste bostad är så långt att någon oacceptabel störning inte bör uppkomma, särskilt som fastbränslepannan inte kommer att användas längre. I tillägg härtill kommer transporter endast att utföras dagtid, varför dessa inte bedöms ge upphov till sådana störningar att tillstånd inte bör meddelas.

Företaget bedömer vidare att den föreslagna lokaliseringen av tillkommande stallbyggnad och gödsellagring är acceptabel och att den bör godtas med de tillståndet förenade särskilda villkoren avseende hantering av foder, rötresters och gödsel samt buller jämte de åtaganden som Nya Skottorps Gris har gjort för att motverka störningar för boende i området.

Hushållningsbestämmelserna

Enligt 3 kap. 1 § miljöbalken ska markområde användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Av 3 kap. 4 § miljöbalken framgår bland annat att jordbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Av prop. 1985/86:3 sidan 158 framgår även att med begreppet "tillfredsställande" avses att lokaliseringen av exploateringsföretaget ska vara fullt godtagbar från samhällsbyggnadssynpunkt, vilket innebär att den alternativa lokaliseringen ska vara tekniskt och funktionellt lämplig samt ekonomiskt rimlig.

I genomförd lokaliseringsprövningen har det utretts att det finns alternativa lokaliseringar. Den lokaliseringsutredning som är utförd är tillräcklig. Det framstår genom utredningen som ekonomiskt orimligt att bygga anläggningen på en annan plats när det till exempel finns befintliga suggstall, biogasanläggning, foderhantering, maskiner och personal vid C.

Den planerad markanvändningen medför en från allmän synpunkt god hushållning och hushållningsbestämmelserna i miljöbalken kan följas om tillstånd ges för verksamheten. Ansökan och val av plats uppfyller således 2 kap. 6 §, 3 kap. 1 och 4 §§ miljöbalken.

Med beaktande av att det är en stor verksamhet som berör flera närboende, och i vissa fall deras verksamheter, är företaget berett att vidta åtgärder för att minimera påverkan i form av till exempel lukt, transporter, damning och buller.

Hänsynsreglerna; skyddsåtgärder för bland annat lukt och buller

Den sökta verksamheten uppfyller miljöbalkens hänsynsregler; innefattande bland annat krav på försiktighetsmått och bästa möjliga teknik (BAT). De villkor som meddelats verksamheten, med de ändringar företaget yrkar på, är rimliga och uppfyller de krav som kan ställas på verksamheten. Företaget bestrider ändring av villkoren för verksamheten på sätt de närboende gör gällande. Olägenheter i form av lukt från verksamheten hanteras således på ett för omgivningen tillfredsställande sätt med de av miljöprövningsdelegationen beslutade villkoren jämväl med de ändringar företaget nu yrkar på, vilket även utgör BAT. Med de åtgärder som vidtas kommer inte heller olägenheter att uppstå på grund av buller från anläggningen eller transporter. Vidare har avvägning gjorts mellan företagets intressen och motstående intressen på ett tillfredsställande sätt.

Verkställighetsförordnande

Miljöprövningsdelegationen har avslagit yrkandet om verkställighet. Nya Skottorps Gris har inte överklagat beslutet i denna del. Det finns följaktligen inte något verkställighetsyrkande att pröva i målet.

DOMSKÄL

De yrkanden som mark- och miljödomstolen har att ta ställning till

1. huruvida ansökan ska avvisas eller avslås, samt
2. för det fall ansökan varken avvisas eller avslås, huruvida villkor ska tillkomma, upphävas eller ändras.

Domstolen prövar först vad klagandena anfört om brister i ansökan.

Det är verksamhetsutövaren som avgränsar ansökan med miljökonsekvensbeskrivning och som därmed ytterst ansvarar för att ansökan fått en lämplig omfattning. En lämplig omfattning innebär att alla relevanta miljömässiga konsekvenser kan bedömas. Det är sedan domstolen som avgör om avgränsningen är lämpligt och om den kan godtas. Härvid ska domstolen också pröva huruvida ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen kan ligga till grund för prövningen av målet, det vill säga för slutförandet av miljöbedömningen. Därefter övergår domstolen till att pröva ansökan i sak.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Klagandena har yrkat att ansökan ska avvisas på den grunden att miljökonsekvensbeskrivningen är så bristfällig att denna inte kan ligga till grund för en korrekt prövning/bedömning. De har härvid anfört att de brister i miljökonsekvensbeskrivningen som konstaterades av mark- och miljödomstolen vid den tidigare prövningen av ansökan kvarstår samt att någon komplettering inte skett inför den nu aktuella fortsatta prövningen. Mark- och miljödomstolen uppfattar klagandena på så sätt att det i huvudsak är redovisningen av alternativ lokalisering som är bristfällig.

Mark- och miljödomstolen konstaterar här att en beskrivning av alternativa lokaliseringar är redovisad i miljökonsekvensbeskrivningen. Beskrivningen är, enligt domstolens uppfattning, förvisso bristfällig (se nedan, om mark- och miljödomstolens ställningstaganden beträffande ianspråktagande av bruksningsvärd jordbruksmark) men inte till den grad att miljöbedömningen inte kan slutföras. Inte

heller i övrigt uppvisar miljökonsekvensbeskrivningen sådana brister att det finns skäl att avvisa ansökan. Klagandenas förstahandsyrkande ska därför avslås.

Uttag av vatten

Domstolen prövar härfter den fråga som uppkommit kring huruvida uttaget av vatten är tillståndspliktigt eller inte, eftersom den frågan är avgörande för att prövningen ska få en lämplig avgränsning.

Klagandena har gjort gällande att det är fråga om en tillståndspliktig vattenverksamhet som inte kan omfattas av undantaget för husbehovstäkt. Sökanden har invänt att tillstånd inte behövs för vattentäkt för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning enligt 11 kap. 11 § 1 miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen prövar därför frågan om huruvida grundvattenuttaget innebär en tillståndspliktig vattenverksamhet och, om så är fallet, huruvida uttaget kan omfattas av undantaget i 11 kap. 11 § miljöbalken.

Huvudregeln: tillståndspliktig vattenverksamhet

Huvudregeln i miljöbalken är att det krävs tillstånd för vattenverksamhet (11 kap. 9 § miljöbalken). I den mån det är särskilt föreskrivet är det emellertid tillräckligt att vattenverksamheten anmäls innan den påbörjas (11 kap. 9 § och 9a § miljöbalken). Vilka vattenverksamheter som är anmälningspliktiga framgår av 19 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet mm. Av de 13 punkterna i bestämmelsen gäller inte någon av punkterna grundvattenuttag.

Undantag enligt 11 kap. 11 § miljöbalken

Av 11 kap. 11 § miljöbalken framgår bland annat att tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken inte behövs för vattentäkt för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning. Det handlar om undantag i fråga om yt- eller grundvattentäkter som typiskt sett inte inverkar menligt på vattenförhållandena; tillstånd behövs normalt inte för enskilda brunnar. Som husbehovsförbrukning anses, enligt propositionen (prop. 1997/98:45 II s. 133), användning av vatten för hushållsändamål, bad, tvätt och rengöring i

villor och lantgårdar. Vidare innefattas vattning av kreatur, mjölkbehandling och annat vanligt lantbruksändamål. Även vattentäkter för bevattning av trädgård som huvudsakligen är avsedd för eget behov och för mindre hantverk omfattas. Med husbehovsförbrukning avses däremot inte vattnets användning för en industri, handelsträdgård eller tvättinrättning eller för jordbruksbevattning. Någon volymbegränsning kan inte utläsas av lagtext eller förarbeten.

Frågan är om det är möjligt att betrakta den vattenförbrukning som är aktuell som en husbehovsförbrukning för vanligt lantbruksändamål eller om djurhållning i sådana volymer som här är aktuella är att jämföra med en industri såsom har gjorts gällande av klagandena. MÖD har i dom av den 21 december 2020 i mål nr M 1853-20 prövat huruvida ett uttag om 99 300 m³ per år för vattning av nötkreatur, mjölkkor och ungdjur om totalt 1 826 djurenheter ska anses tillståndspliktigt på grund av sin storlek. Mot bakgrund av att någon volymbegränsning inte kan utläsas av lagtext eller förarbeten konstaterade MÖD att det årliga vattenuttaget som aktuell verksamheten ger upphov till, trots sin storlek, inte kan anses vara tillståndspliktigt. MÖD påpekade i sammanhanget att det kan finnas skäl för lagstiftaren att se över tillståndspliktens utformning.

Förutom nämnda avgörande saknas praxis på området. Oaktat Mark- och miljööverdomstolens slutsatser vad gäller avsaknad av kvantitativ volymbegränsning gör mark- och miljödomstolen bedömningen att det uttag av vatten som kommer att krävas för den sökta, utökade verksamheten, är av så stor omfattning att det klart överstiger de mängder som lagstiftaren kan ha åsyftat vid bestämmelsens tillkomst liksom den *kvalitativa* begränsning som kan utläsas ur förarbetena. Begränsningen i propositionen kan också tolkas som att lagstiftaren fokuserat snarare på vattenuttagets syfte än på dess volym. Alltså är även uttagets syfte av relevans för bedömningen; om det syftar till att försörja ett *husbehov* eller om det syftar till att försörja en verksamhet som kan jämföras med en industri, en handelsträdgård eller jordbruksbevattning. Det planerade uttaget kan, enligt mark- och miljödomstolens mening, inte inrymmas i begreppet husbehovsförbrukning utan är att jämföras med ett uttag för ett industriellt behov. För den bedömningen talar även att verksamheten

är av sådan storlek att den omfattas av industriutsläppsdirektivet (verksamhetskod 1.10-i). Mark- och miljödomstolen anser därför att undantagsbestämmelsen i 11 kap. 11 § 1 miljöbalken inte är tillämplig. (Jfr mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt i dom av den 28 januari 2020 i mål nr M 7440-19, dvs. underinstansdomen som Mark- och miljööverdomstolen ändrade genom sitt avgörande i dom av den 21 december 2020 i mål nr M 1853-20.)

Fråga uppkommer därmed om grundvattenuttaget är undantaget tillståndsplikt enligt 11 kap. 12 § miljöbalken.

Undantag enligt 11 kap. 12 § miljöbalken

Av 11 kap. 12 § miljöbalken följer emellertid att tillstånd till eller anmälan av vattenverksamhet inte behövs, om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Med inverkan på vattenförhållandena avses i första hand en ändring av vattnets djup eller läge. Begreppet omfattar även inverkan på vattnets kvalitet, till exempel påverkan på vattnets ekologiska, kemiska eller kvantitativa status samt sänkning av grundvattenytan eller minskning av grundvattenmängden. Uppenbarhetsrekvisitet betyder att beviskravet är mycket starkt. Det är verksamhetsutövaren som har bevisbördan för att undantagsregeln är tillämplig (se MÖD 2015:22).

Uttaget sker inom en grundvattenförekomst (G) som enligt VISS har god kvantitativ och kvalitativ status. För vattenförekomsten H finns det en riskbedömning att både kemisk och kvantitativ status inte uppnås 2027. Avseende kvantitativ status så har det konstaterats att grundvattentillgången periodvis varit begränsad och att balans mellan uttag och grundvattenbildning inte kan säkerställas långsiktigt. Emellertid har uttagsbrunnen inte beskrivits tydligt och det finns, inte minst mot bakgrund av det stora uttaget, skäl att ifrågasätta det sätt som influensområdets utbredning har uppskattats. Det är därför oklart huruvida uttaget kan komma att försämra eller äventyra någon miljökvalitetsnorm för vatten eller om uttaget kan inverka menligt på något allmänt eller enskilt intresse.

Sammanfattningsvis finner domstolen, mot bakgrund av det starka beviskrav som följer av uppenbarhetsrekvisitet, att sökanden inte visat att undantagsregeln är tillämplig.

Tillståndspliktig verksamhet

Eftersom ingen av de aktuella undantagsbestämmelserna är tillämpliga för verksamhetens vattenuttag, krävs det tillstånd till vattenverksamheten. Det är mark- och miljödomstolen som, såsom första instans, ska pröva ansökningsmål om vattenverksamhet (11 kap. 9 b § miljöbalken). En prövning av en verksamhet ska enligt fast praxis omfatta alla relevanta miljömässiga konsekvenser och det ska föreskrivas relevanta villkor för hela verksamheten (se MÖD 2006:6 och 2011:51). En samlad prövning av både den miljöfarliga verksamheten och vattenverksamheten bör därför göras i mark- och miljödomstolen. Med beaktande av kravet på en samlad prövning och då miljöprövningsdelegationen inte är behörig att pröva tillståndspliktig vattenverksamhet, har miljöprövningsdelegationen varit förhindrad att pröva bolagets ansökan och borde därför ha avvisat ansökan.

Vattenuttaget som tillståndspliktig verksamhet

Frågan är då om ansökan kan anses omfatta vattenuttaget, även om yrkande om tillstånd till vattenverksamhet saknas. En ansökan i ansökningsmål ska enligt 22 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken innehålla en miljökonsekvensbeskrivning och uppgift om det samråd som skett. Om en domstol finner att ansökan är ofullständig, ska den enligt 22 kap. 2 § andra stycket miljöbalken förelägga sökanden att avhjälpa bristen. Följer sökanden inte föreläggandet och är bristen så väsentlig att ansökan inte kan ligga till grund för prövning av målet, får domstolen avvisa ansökan.

Domstolen konstaterar här att vattenuttaget har beskrivits i såväl samrådshandlingar som miljökonsekvensbeskrivning samt varit föremål för prövning i ärendet hos miljöprövningsdelegationen. Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att grundvattenuttaget därmed behandlats och blivit redogjort för på ett sådant sätt att

miljöbedömningen kan slutföras. Vidare framgår det av underlaget att sökanden har rådighet över vattnet. Ansökan ska således inte avvisas på någon av dessa grunder. Emellertid är underlaget inte tillräckligt för att fullt ut kunna pröva vattenuttaget som en ansökan om vattenverksamhet. I miljö mål gäller att domstolen har en fullständig utredningsskyldighet, vilket innebär att domstolen har en skyldighet att bedriva en aktiv materiell processledning så att utredningen får den inriktning och omfattning som krävs (22 kap. 11 § andra stycket miljöbalken, se även prop. 1997/98:45 del 1 s. 294 och 466 f samt del 2 s. 240). I detta fall gör domstolen, vilket redovisats ovan, bedömningen att bristen är av materiellt slag.

För att kunna pröva vattenverksamheten – förutsatt att yrkande om detta inkommit som en följd av sagda materiella processledning – hade bland annat kungörelse om detta fordrats liksom kommunikering med berörda sakägare. Ytterligare utredning rörande de miljömässiga förutsättningarna för grundvattenuttag hade också krävts för att kunna göra en fullgod prövning med möjlighet att sätta relevanta villkor.

Mot bakgrund av utgången i målet har mark- och miljödomstolen avstått från att bedriva sådan materiell processledning, eftersom en sådan endast skulle ha genererat ökade kostnader för sökanden och således inte ha varit förenligt med en god processekonomi.

Brukningens värde jordbruksmark

Brukningens värde jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk (3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken). Bestämmelsen motsvarar 2 kap. 4 § i den nu upphävda lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser mm. (naturresurslagen).

I förarbetena till naturresurslagen anges att jordbruksmarken är en begränsad resurs med avgörande betydelse för att trygga livsmedelsförsörjningen i landet och att ett

skydd för den brukningsvärda jordbruksmarken är av stor betydelse för den långsiktiga hushållningen med naturresurser (se prop. 1985/86:3 s. 53). Begreppet brukningsvärd jordbruksmark avser mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion (se prop. 1985/86:3 s. 158).

Brukningsvärd jordbruksmark

Av aktuell översiktsplan (*Framtidsplan 2030*, antagen den 28 januari 2014) framgår bland annat följande (del 2, *Planeringsförutsättningar*, s. 56 f.).

Marken graderades i en tiogradig skala. I Laholms kommun är åkermarken inom skogsbygden av lägre klass än den inom slättbygd. Merparten av marken klassificeras mellan klass fem och sju. Den mest värdefulla marken inom Laholms kommun håller klass åtta och är belägen i de nordvästra delarna av kommunen i landskapet kring Genevad. Det är viktigt att påpeka att all åkermark är värdefull.

Enligt *Framtidsplan 2030* (del 2, *Planeringsförutsättningar*, s. 57) är aktuell mark klassad som Åkermark klass 7. Mark- och miljödomstolen konstaterar att den i målet aktuella marken utgör brukningsvärd jordbruksmark. Frågan är om den anmälda verksamheten medför att *marken* tas i anspråk på ett sätt som lagstiftningen syftar till att begränsa och om det i så fall finns skäl för att tillåta ianspråktagandet enligt 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken.

Tas brukningsvärd jordbruksmark i anspråk?

Begränsningen i användningen av brukningsvärd jordbruksmark gäller om den tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar. Med att ta marken i anspråk avses sådana åtgärder som på ett varaktigt sätt drar marken ur biologisk produktion [domstolens kursivering] som till exempel utbyggnad av bostadsområden, industrier, upplag, vägar, ledningar osv. Vad som avses med uttrycket ”anläggning” har inte definierats närmare i ovan nämnda lagar eller förarbeten, men torde innebära olika slags exploateringar, till exempel konstruktioner. Frågan är alltså om

anläggandet av sökt verksamhet innebär åtgärder som på ett varaktigt sätt drar marken ur biologisk produktion (se MÖD i mål M 7163-19).

Det som skyddas är själva marken. Av SOU 2014:50 *Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten* framgår att bevarandet av jordbruksmark är viktigt för att skapa förutsättningar för att nå miljökvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv* samt även *Hav i balans*. Det framgår vidare att försörjningen av en växande världsbefolkning och effekterna av ett förändrat klimat sannolikt på sikt kommer att innebära att den svenska jordbruksmarkens betydelse i ett globalt perspektiv ökar, eftersom klimatförändringarna globalt troligen kommer att leda till försämrade förutsättningar för odling i vissa områden på grund av bl.a. ökad markerosion och torrare klimat, samt att frågan om hur jordbruksmark kan bevaras därför är en fråga om att hushålla med en nationellt och globalt betydelsefull naturresurs. Bevarande av jordbruksmark och möjligheten till ett fortsatt brukande är av central betydelse för odlingslandskapets biologiska mångfald, kulturmiljöer och landskapsbild (SOU 2014:50 s. 90ff.).

I utredningen framhålls att *Exploatering* av jordbruksmark skiljer sig från nedläggning och igenplantering av jordbruksmark på så sätt att jorden vid exploatering görs mer kompakt och att matjordslagret ofta tas bort. Detta innebär att förutsättningarna för framtida odling försvinner. Exploateringen innebär därför en oåterkallelig process. För att bevara jordbruksmark är det framför allt sådan exploatering som innebär att marken inte går att återställa som bör begränsas (SOU 2014:50, s. 91).

Eftersom förarbetena är inriktade på marken, markens biologiska produktion, odlingslandskapet och möjligheten till fortsatt brukande, anser mark- och miljödomstolen att det saknar betydelse för frågan om ianspråktagande att jordbruk med djurhållning i och för sig kan benämnas som jordbruksverksamhet. Detta eftersom det, för frågan huruvida marken på ett varaktigt sätt dras ur biologisk produktion, finns skäl att skilja mellan jordbruk i betydelsen nyttjande av mark genom bearbetning av åkrar eller användning som betesmark i syfte att producera

livsmedel och djurfoder etc. respektive att uppföra en anläggning för livsmedelsproduktion *på* marken, vilket i sin tur varaktigt omöjliggör odling eller bete.

Det finns alltså skäl att se till vad sökt åtgärd faktiskt innebär. Utökningen av anläggningen kommer medföra att ca 90 000 m² markyta (jfr nuvarande anläggning som ianspråktar knappt 40 000 m²) kommer att tas i anspråk genom byggnader eller anläggningar på ett sådant sätt att marken på ett varaktigt sätt dras ur biologisk produktion och därmed inte kan användas för odling eller bete.

Mark- och miljödomstolen anser, mot bakgrund av ovanstående, att den beskrivna åtgärden är en sådan anläggning som på ett varaktigt sätt drar marken ur biologisk produktion (jfr Mark- och miljööverdomstolens uttalanden i dom av den 30 juli 2020 i mål M 7163-19). För att åtgärden ändå ska tillåtas på den aktuella marken krävs att åtgärden behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och att detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk

Av förarbetena framgår att sådana väsentliga samhällsintressen kan vara t.ex. bostadsförsörjningsbehovet, intresset av att kunna lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra, intresset av att skapa väl fungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem samt att säkerställa viktiga rekreationsintressen (se prop. 1985/86:3 s. 53 f.). I praxis har till exempel uppförande av vindkraftverk och utökning av ett industriområde nära befintlig infrastruktur ansetts kunna utgöra väsentliga samhällsintressen medan uppförande av ett stall och foderförråd inte ansetts utgöra det (se Mark- och miljööverdomstolens avgöranden den 9 november 2018 i mål nr 8280-17, den 11 maj 2021 i mål nr 12393-19 och den 30 april 2019 i mål nr P 8249-18).

Även om verksamheten innebär livsmedelsproduktion, är det tveksamt om den kan anses tillgodose ett sådant väsentligt samhällsintresse som avses i 3 kap. 4 § andra

stycket miljöbalken, särskilt med hänsyn till att det intresse som skyddas genom bestämmelsen om jordbruksmark är av betydelse också för flera miljömål (se ovan).

Det framgår vidare av propositionen (1985/86:3 s. 53 f.) att om det från allmän synpunkt saknas tillfredsställande alternativ för samhällsutbyggnad – och sålunda brukningsvärd jordbruksmark likväl måste tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar – är det viktigt att ingreppen utformas på ett sätt som innebär så begränsad inverkan som möjligt för jordbruket.

Sökanden har i målet anfört en rad skäl till att platsen ska anses vara lämplig, bland annat att liknande verksamhet är ortsvanlig, att det är långt till bostäder, att det är nära till spridningsarealer och att det ligger i anslutning till befintlig verksamhet. Sökanden har vidare gjort gällande att genomförd lokaliseringsutredning är tillräcklig samt att det genom denna har utretts att det finns alternativa lokaliseringar. Sökanden menar att utredningen visar att det framstår som ekonomiskt orimligt att bygga anläggningen på en annan plats när det t.ex. finns befintliga suggstallar, biogasanläggning, foderhantering, maskiner och personal vid C. Miljöprövningsdelegationen har i sitt beslut funnit det orimligt att kräva alternativ lokalisering mot bakgrund av redan gjorda etableringar och att det, av sökanden anförda anledningar, skulle framstå som ekonomiskt orimligt att bygga anläggningen på annan plats.

Mark- och miljödomstolen anser emellertid att det bör fordras mer av en lokaliseringsutredning än en redogörelse för fördelar med den valda platsen (och då endast med hänvisning till redan gjorda etableringar) för att kunna dra slutsatsen att det saknas alternativ som är tillfredsställande från *allmän synpunkt*.

Sammanfattande bedömning rörande ianspråktagandet av jordbruksmark

Sammanfattningsvis anser mark- och miljödomstolen att alternativa lokaliseringar inte undersökts i tillräcklig utsträckning för att det ska anses klarlagt att behovet av åtgärden inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Därmed har sökanden inte heller visat att

behovet av den ansökta produktionen – även om den skulle utgöra ett väsentligt allmänintresse – inte kan tillgodoses på annan mark än värdefull jordbruksmark. Att så är fallet innebär att mark- och miljödomstolen saknar anledning att ta ställning till frågan huruvida det är frågan om ett väsentligt allmänintresse eller inte (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom av den 30 juli 2020 i mål M 7163-19).

Eftersom marken inte får tas i anspråk för den sökta verksamheten, ska klagandenas andrahandsyrkande bifallas och ansökan avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 17 maj 2022.

Christina Olsen Lundh

Joel Morales

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Christina Olsen Lundh, ordförande, de tekniska råden Joel Morales och Sofia Book samt särskilde ledamoten Lars Heineson. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Stenberg-Magnusson.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DOMSLUT	2
BAKGRUND.....	3
YRKANDEN	4
<i>F.A, P.L och L.N (klagandena) har.....</i>	<i>4</i>
Buller.....	4
Utsläpp till luft/lukt.....	4
Damm	5
<i>Klagandena har även yrkat att verkställighetsförordnande inte ska medges.</i>	<i>5</i>
<i>A.K (sökanden) har yrkat att villkoren 8, 13 och 19 ska ändras samt att villkor 14 och delegation D2 ska upphävas. Vad gäller de villkor som ändring yrkas för innebär yrkandet att de ska ges följande lydelse.....</i>	<i>5</i>
Villkor 8.....	5
Villkor 13.....	5
Villkor 19.....	5
<i>Sökanden har bestritt klagandenas yrkanden.</i>	<i>5</i>
UTVECKLING AV TALAN	6
<i>Klagandena har anført bland annat följande som grund för sina yrkanden.</i>	<i>6</i>
Miljökonsekvensbeskrivningen	6
Vattenuttag.....	6
Lokaliseringen.....	7
Motstående intressen	9
Luktolägenheter (stank) från slaktsvinsstallarna	10
Gödseltransporter.....	12
Skyddsåtgärder.....	12
Verkställighetsförordnande.....	13
<i>Sökanden har som grund för yrkandet att villkoren 8, 13 och 19 ska ändras samt att villkor 14 och delegation D2 ska upphävas anført bland annat följande.</i>	<i>13</i>
Villkor 8, tak och tratt	13
Villkor 13, gödselkylning och lermineral.....	14
Villkor 14, ammoniakavgång.....	14
Ammoniakavgång utan reducerande åtgärder	14
Kylning av gödselrännor.....	15
Lermineral tillsätts och kylning av gödsel sker.....	15
BAT-AEL.....	15
Tillståndsgiven verksamhet	16
Kylning av gödselrännor.....	16
Lermineral tillsätts och kylning av gödsel sker.....	16
Omgivningspåverkan	17
Kostnader.....	19
Skälighet mm.....	20
Villkor 19.....	20
Delegation D2.....	21
<i>Sökanden har som stöd för sitt bestridande av klagandenas yrkanden anført i huvudsak följande.....</i>	<i>22</i>
Inledande kommentarer till de närboendes överklagande	22
Miljökonsekvensbeskrivningen	23
Vattenuttag 11 kap. 11 § miljöbalken	23
Lokaliseringsfrågan och hushållningsbestämmelserna	24
Placering och alternativ plats	25
Områdesbestämmelser och planer.....	25
Hushållningsbestämmelserna.....	26
Hänsynsreglerna; skyddsåtgärder för bland annat lukt och buller	27
Verkställighetsförordnande.....	27

DOMSKÄL	28
<i>Miljökonsekvensbeskrivningen</i>	28
Uttag av vatten	29
<i>Huvudregeln: tillståndspliktig vattenverksamhet</i>	29
<i>Undantag enligt 11 kap. 11 § miljöbalken</i>	29
<i>Undantag enligt 11 kap. 12 § miljöbalken</i>	31
<i>Tillståndspliktig verksamhet</i>	32
<i>Vattenuttaget som tillståndspliktig verksamhet</i>	32
Brukningsvärd jordbruksmark	33
<i>Brukningsvärd jordbruksmark</i>	34
<i>Tas brukningsvärd jordbruksmark i anspråk?</i>	34
<i>Väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk</i>	36
<i>Sammanfattande bedömning rörande ianspråktagandet av jordbruksmark</i>	37
HUR MAN ÖVERKLAGAR, SE BILAGA 2 (MMD-02)	38
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	39